

14.

OPERACIJOS, APIE KURIAS SVAJOTA

Operacijos Franz Persijoje tikslas / Rooseveltas, Churchillis ir Stalinas Teherane / Su numatoma operacija Weitsprung susijusi istorija / Kaip rusai tuo pasinaudojo: jie „apsaugojo“ Rooseveltą ir izoliavo Churchillį / Operacijos Ulm tikslas – Magnitogorskas / Operacija Zeppelin patvirtino: parengti – ne tas pats, kas įvykdyti / Baisi utopija – Werwolf / Himmleris svajoja apie naują operaciją: nuo Magnitogorsko iki Niujorko! / Mohammedas Amin al Husseinis – Jeruzalės didysis muftijus, Tūkstančio ir vienos nakties personažas / Naftotiekis Irakas – Viduržemio jūra / Operacija Wolf bellt – ne Viši mieste / Mes suėmėme Churchillį, majoras Beckas suderėjo su partizanais

Operacija *Franz*, jau vykusi man perimant vadovavimą batalionui *Friedenthal*, toli gražu nebuvo svajonė. Į Iraką reikėjo pasiųsti karo patarėją ir instruktorių – padėti kaškajų kovotojams ir kitoms Pietų Persijos kalniečių gentims, sukilusioms 1941 m., kai vokiečiams palankus šachas Reza Pahlevi sūnaus Mohammedo Reza naudai buvo priverstas atsisakyti sosto.

Tuo laiku sovietų daliniai jau buvo užėmę šalies šiaurės teritorijas. Keturios ar penkios britų divizijos, pasistūmėjusios iki Persijos įlankos, užėmė pietų teritorijas. Šioje 1 648 000 kvadratinį kilometrų teritorijoje esančius geležinkelius, einančius per Abadaną, Teheraną, Tebrizą, sąjungininkai naudojo rusams aprūpinti – kaip ir Kaukazo geležinkelius iš Tbilisio ar Baku. Netrukus persai patyrė trečią okupaciją – amerikiečių, nors ir ne tokią nuožmią kaip dvi ankstesnės. Nei sovietų daliniai, nei anglai okupantai nebuvo čia laukiami. 1942 m. gruodį įvyko sukilimas, 1943 m. vasarį prasidėjo neramumai. Ir viena, ir kita buvo žiauriai nuslopinta.

Mes neketinome rengti sukilimų didžiuosiuose miestuose – Teherane (750 000 gyventojų), Tebrize (220 000) ar Isfahane (200 000). Tiesiog atsiliėpėme į kaškajų vado, puikiai vadovavusio partizaniniam karui raginimą. Irane jis sustabdė prieš divizijų ir sugadino geležinkelio linijų, kuriomis į Rusiją gabentos svarbios žaliavos: nafta, nikelis, magnis, taip pat ir anglų, amerikiečių karo technika.

Prieš metus, 1942 m., paskutinę akimirką žlugo feldmaršalo Listo vadovaujamos kariuomenės grupės žygis į Kaukazą. Austrijos ir Bavarijos 4-oji kalnų šaulių divizija dėl amunicijos ir maisto produktų stygiaus buvo priversta sustoti Šiaurės Kaukaze, kai iki Suchumio buvo likę 20 kilometrų. Vis dėlto Reicho karo vėliava Elbruso viršūnėje (5 633 m) suplazdėjo – ją iškėlė kapitonai Grothas ir Gömmeleris, vyresnysis feldfelbis Kümmleris ir 1-osios bei 4-osios divizijų kalnų šauliai. Ši simbolinė pergalė, mano tautiečių pasiekta 1942 m. rugpjūčio 21 d., labai nudžiugino mane, didžiavausi jais.

Į Elbrusą su vėliava kopiantys Vermachto kalnų šauliai.

1942 m. rugpjūtis. Kelios Trečiojo reicho vėliavos dviejose viršukalnėse plazdėjo iki 1943 m. vasario, kol jas nuplėšė sovietų kariai.

Bet dabar kalbame ne apie Elbrusą, o apie Kaukazo kalnagūbrius tarp Kaspijos jūros ir Irano kalnyno, kurio šlaituose įsikūręs Teheranas.

Iš pradžių iššoko bataliono *Friedenthal* grupė – du karininkai ir trys puskarininkiai, juos lydėjo persas. Mes skridome *Liuftvafės Kampfgeschwader 200* priklausančiu dideliu *Junkers 290* – jis sunkiai pakilo iš aerodromo Kryme. Kilimo takas buvo per trumpas, ginkluotę, kurią instruktoriai turėjo pasiimti, šokdami su parašiuotais, teko drastiškai mažinti. Mes neužmiršome ir dovanų persų genčių vadui: medžioklinių šautuvų, auksu ir sidabru inkrustuotų *Walther* pistoletų. Tamsią naktį desantas buvo išmestas netoli didelio druskingo ežero į pietryčius nuo Teherano. Po keturiolikos valandų laukimo gavome radiogramą, kurioje pranešta, kad mūsų žmonės yra saugūs.

Aš tik treniravau šios užduoties atlikti siunčiamus žmones. Operacijai vadovavo dr. Gräfe, 6-osios valdybos (užsienis) skyriaus vadovas. Nuogaštavau, kad mano treniruotos grupės ten nesusidurtų su baisiu priešininku – rusų ir anglų žvalgyba. Nelabai patiko savo parengtus kareivius siųsti į nežinią. Visada už viską, kad ir ką daryčiau, prisiimu atsakomybę. Turiu pasakyti, jei tik pajuntu, kad, užėmęs tam tikrą vadovavimo postą, susidursiu su intrigomis, smulkmeniškumu ir biurokratišku nepaslinkumu, dažniausiai atsisakau imtis tokio darbo.

Operacijai *Franz*, iš kurios tikėtasi įvairių rezultatų, deja, nebuvo deramai parūpinta priemonių ir kareivių – mes neturėjome *Ju 290*, galinčio įveikti didelius nuotolius. Sugedo vienas iš mūsų lėktuvų, tad nebegalėjome nuskraidinti antros karo patarėjų grupės. Laimė, kad taip atsitiko, nes netrukus sužinojome, kad Teherane mūsų centrinė valdyba išlėkė į orą. Tik vienam iš Schellenbergo agentų pavyko pabėgti į Turkiją. Iš ten jis mums ir atsiuntė žinią. Planuotos operacijos buvo tuoj atšauktos, ir mūsų žmonės iki karo pabaigos dėjos prie maištaujančių genčių. Vienas iš mūsų karininkų, kad nepakliūtų į rusų nagus, nusižudė. Kiti, bandę ištrūkti į Turkiją, buvo paimti į nelaisvę. Į Vokietiją grįžo tik 1948 m.

1943 m. lapkričio pirmosiomis dienomis buvau iškvieštas į fiurerio vyriausiąją būstinę. Ten man buvo pasakyta, kad mėnesio pabaigoje Teherane veikiausiai įvyks „kulminacinė konferencija“ – Stalinas, Rooseveltas ir Churchillis viešės ten tris ar keturias dienas.

Be abejo, viliojanti mintis – nusiųsti į Teheraną specialiąją komandą.

Mūsų ryšininkas Teherane – Abvero kapitonas perdavė man per Stambulo radiją informaciją: gavyba gana menka. Konstatuota, kad Irano sostinė visiškai

pavaldi trims priešo valstybėms – jų politinės ir karinės žvalgybos tarnybos įdėmiai viską seka. Operacijai Teherane reikėtų 150–200 puikiai parengtų karių, lėktuvų, specialių automobilių, gero vietovės pažinimo, žinių apie priešų saugumo priemones. Apie tai beveik nieko nežinojau. Šitokiomis sąlygomis, vilties, kad pasiseks, be abejo, nedaug – plano tiesiog neįmanoma įgyvendinti. Išsakiau savo nuomonę apie šią operaciją Hitleriui ir Schellenbergui – Hitleris man priitarė.

Lordas Moranas, Churchillio gydytojas, lydėjo ministrą pirmininką į Teheraną. Atsiminimuose, skyriuje „Kaip Stalinas rado sąjungininkų“, 1943 m. lapkričio 28 d. Moranas rašė, kad amerikiečių pasiuntinybė Teherane, kurioje turėjo apsisotiti Jungtinių Valstijų prezidentas, yra tolokai nuo britų ir sovietų pasiuntinybių. Molotovas perspėjo, kad į Rooseveltą gali būti mėginama pasikėsinti, tad Amerikos prezidentas persikėlė į Rusijos atstovybei priklausantį vasarnamį. Ten jis tikrai būtų nepaprastai „saugomas“, nes visi vasarnamyje gyvenantys pasiuntinybės atstovai buvo Berijos vadovaujami enkavedistai.

Pabaigoje lordas Moranas rašo: „Churchillis įniršo, kai kažkas iš mūsų skeptiškai pasisakė apie tariamą vokiečių sąmokslą. Winstonas Churchillis buvo vienintelis žmogus, tikėjęs, jog gali įvykti sąmokslas. Stalinui visiškai nerūpėjo prezidento Rooseveltto saugumas. Jis tik neišleido prezidento iš akių, kad šis su anglų ministru pirmininku nesusimokytų prieš jį.“

Yra žinoma, kad, kai tik Rooseveltas apsistojo vasarnamyje, Stalinas tuoj jį aplankė. Amerikos prezidentas pareiškė Rusijos diktatoriui tikįs, kad Malajų valstybės, Birma ir „kitos britų kolonijos“ netruks išmukti „meno pačios save valdyti“. Bet savo „broleliui“ Rooseveltas patarė su Churchilliu apie Indiją verčiau nediskutuoti... Šias subtilybes lordas Moranas sužinojo iš Rooseveltto patarėjo ir patikėtinio Harry Hopkinso.

Apie *Weitsprung* galėčiau dar šį tą pasakyti: labai tikėtina, kad *Rote Kapelle* pranešė į Maskvą *Direktoriui*, kad aš pareiškiau operaciją Teherane nebūsiant įmanoma įvykdyti. Bet Stalinui buvo paranku pasinaudojus dingstimi, neva Rooseveltą „būtina apsaugoti nuo grėsmių“, uždaryti Rusijos atstovybėje ir šitaip visiškai izoliuoti nuo Churchillio.

SS reichsfiurerio Himmlerio planuotą operaciją *Ulm* taip pat nebūtų paprasta įvykdyti. Ją vykdant, tikėtasi sunaikinti Magnitogorsko aukštakrosnes ir plieno liejyklas, taip pat vieną ar dvi elektrines, tiekiančias elektros energiją didžiosioms metalurgijos ir chemijos gamykloms.

W. Schellenbergas ir O. Skorzeny elitinio SS būrio *Friedenthal* bazėje. 1943 m.

Dar niekada nebuvau buvęs už Uralo esančiame Magnitogorske. Apie šį tolimą Rusijos sunkiosios pramonės miestą daugiausia žinojo Liuftvafės žvalgyba. Apie 1940–1941 m., kai mes dar turėjome puikias oro pajėgas, iš lėktuvų buvo padaryta svarbių nuotraukų.

Nuo 1942 m. RSHA 6-osios valdybos 6-C skyrius ir atitinkamos Abvero tarnybos nagrinėjo operacijos vykdymo detales. Liuftvafė ir *Fremde Heere Ost*, kuriai vadovavo vėliau generolu majoru tapęs Gehlenas, vykdė operaciją *Zeppelin* – buvo surinkta išsami informacija.

Maždaug iš 5 milijonų rusų belaisvių buvo atrinkta 100 000 ką nors žinančių apie Uralą: inžinierių, architektų, mokytojų, intelektualų, kvalifikuotų darbininkų. Jie pateikė gausybę informacijos. Iš jos pagaliau buvo galima susidaryti tikrovišką milžiniškos šalies vaizdą, jos pramonės, vietos žmonių – įvairiausių tautinių grupių – mentaliteto sampratą.

Po operacijos *Zeppelin*¹⁷ gavau tikslius daugelio vietovių planus, žinojau, kur yra didieji pramonės kombinatai, kaip jie pastatyti. Žinojau ir tai, kokių saugumo priemonių ten imamasi – tarkim, naktinei sargybai dažniausiai pasitelkami ir šunys.

Bet viso to neprireikė – man atrodė visiškai neįmanoma artimiausiu metu užpulti ir sunaikinti kokį nors objektą Urale.

Walteris Schellenbergas, perskaitęs raginančią imtis veiksmų Himmlerio kablogramą, pasiteiravo mano nuomonės apie šią operaciją. Atvirai jam pasakiau manąs, kad tai fantazija, ir pateikiau pranešimą.

– Liaukitės, – tarė Schellenbergas. – Norėčiau duoti jums patarimą. Iš patirties žinau: kuo fantastiškesnis ir groteskiškesnis jums atrodo „iš viršaus nuleistas“ projektas, tuo labiau turėtumėte juo žavėtis, laikyti genialiū. Tada keturis ar penkis mėnesius turėtumėte dėtis dirbąs su juo – na, tol, kol bus pateiktas naujas, dar beprotiškesnis planas ir ankstesnis tam kartui bus pamirštas. Šitaip įgysite nieko nebijančio, pasitikėjimo verto žmogaus vardą. Tai visai paprasta, nes jūs nedarote nieko neįmanoma, tad ir nepasisiekti negali...

Nieko keista, kad Schellenbergas po Himmlerio ir Heydricho sparnu padarė tokią puikią karjerą.

1944 m. lapkritį – netrukus turėjo prasidėti puolimas Ardėnuose, – kai dieną naktį kūrė puolimo planą, buvau Himmlerio iškviestas į jo naują vyriausiąją štabą Hohenlichene. Sėdėjome prie didelio apskrito stalo – Himmleris, dr. Kaltenbrunneris, Schellenbergas, obergruppenfuureris Prützmannas ir aš. Rytuose spalio 13 d. rusams atiteko Rygos miestas. Sovietų kariuomenė, spalio 21 d. užėmusi Belgradą, įsiveržė į rumunų Transilvaniją, bombardavo Budapešto priemiesčius. Reicho sričiai kilo grėsmė.

– Reikėtų, – tarė Himmleris, – suburti pasipriešinimo sąjūdį ir koordinuoti jo veiklą. Martinas Bormannas siūlo pavadinti jį, manyčiau, keistu vardu *Werwolf* („Vilkolakis“).

Visų veidai surimtėjo, Schellenbergas pradėjo linkčioti. Nebuvau linkęs tikėti to *Werwolf* paveikumu, nes pasipriešinimo sąjūdis apima visą šalį, siekia realių konstruktyvių politinių tikslų ir, svarbiausia, yra labai stipriai remiamas materialiai iš šalies. Be to, ir tinkamų geografinių sąlygų reikėtų. *Werwolf* strategija tiktų Balkanams arba Iranui, Rusijai ar Kinijai. Ten išties galima būtų pasiekti taktinio pranašumo. Bet tik ne tankiai gyvenamojoje šalyje, kur yra geležinkelų, magistralinių bei kitokių kelių ir nelaukiama jokios pagalbos iš užsienio.

¹⁷ Atrodo, Schellenbergo biografijos autorius supainiojo *Ulm* ir *Zeppelin* operacijas. Jis rašo apie operaciją *Zeppelin*, per kurią turėjo būti sunaikinta Rusijos pramonė – pirmiausia Magnitogorske, Kuibyševe, Čeliabinske. Tam turėjo būti panaudotos raketos V-1, kurias arčiau tikslo turėjo nuskraidinti didelius nuotolius įveikiantys bombonešiai. Bet tokia operacija galėjo vykti ne anksčiau kaip 1944 m. birželį, nes 1943 m. V-1 dar nebuvo masiškai gaminamos. O operacija *Ulm* turėjo vykti 1943 m.